

CỐNG HIẾN CỦA PH.ĂNGGHEN ĐỐI VỚI PHONG TRÀO CỘNG SẢN VÀ CÔNG NHÂN QUỐC TẾ QUA TÁC PHẨM *TUYÊN NGÔN CỦA ĐẢNG CỘNG SẢN*

PGS, TS. BÙI THỊ NGỌC LAN

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

● **Tóm tắt:** “*Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*” là tác phẩm đánh dấu sự ra đời của chủ nghĩa xã hội khoa học và được xem là cương lĩnh chính trị soi đường cho phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân toàn thế giới trong sự nghiệp giải phóng con người, giải phóng xã hội khỏi mọi sự áp bức, bóc lột, tiến tới xây dựng một xã hội mới mà ở đó “sự phát triển tự do của mỗi người là điều kiện cho sự phát triển tự do của tất cả mọi người”¹. Nhân kỷ niệm 205 năm ngày sinh Ph.Ăngghen (1820-2025), bài viết tập trung làm nổi bật những cống hiến vĩ đại của Người đối với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế thông qua tác phẩm này.

● **Từ khóa:** Ph.Ăngghen; *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*; Chủ nghĩa xã hội khoa học.

Những cống hiến của Ph.Ăngghen đối với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế vô cùng vĩ đại. Trong sự nghiệp của mình, ông đã để lại một khối lượng tác phẩm đồ sộ mang giá trị khoa học, cách mạng và nhân văn sâu sắc. Cùng với C.Mác, những tư tưởng, quan điểm, phát hiện của Ph.Ăngghen đã góp phần xây dựng nên học thuyết khoa học kiệt xuất, trở thành ngọn cờ tư tưởng, lý luận soi đường dẫn lối giúp cho cuộc đấu tranh cách mạng của giai cấp công nhân thoát khỏi tình trạng bế tắc, tự phát, chuyển sang thời kỳ đấu tranh tự giác, từ đó tiến hành cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa để giải phóng giai cấp mình, đồng thời giải phóng toàn xã hội khỏi mọi sự áp bức, bóc lột.

Thông qua *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản (Tuyên ngôn)* - tác phẩm đánh dấu sự ra đời của chủ nghĩa xã hội khoa học, cống hiến của Ph.Ăngghen đối với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế được biểu hiện ở ba dấu mốc cơ bản: 1) Viết sơ thảo cho *Tuyên ngôn*; 2) Cùng với C.Mác viết *Tuyên ngôn*; 3) Tiếp tục bảo vệ, bổ sung, phát triển và truyền bá những tư tưởng cơ bản của *Tuyên ngôn* và học thuyết Mác vào phong trào cách mạng thế giới sau khi C.Mác qua đời.

1. Ph.Ăngghen - Người chấp bút bản sơ thảo *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*

Năm 1847, để phục vụ cho công tác tuyên truyền, giác ngộ giai cấp công nhân vùng lên đấu tranh tự giải phóng và hướng tới mục tiêu

giành chính quyền, Liên đoàn những người cộng sản (tổ chức cộng sản quốc tế đầu tiên) chủ trương phải biên soạn một cuốn cẩm nang đơn giản, dễ hiểu dưới dạng hỏi - đáp. Trên thực tế, *Cẩm nang về chủ nghĩa cộng sản* đã được một thành viên của Liên đoàn viết dự thảo, tuy nhiên nó không đáp ứng được yêu cầu về chất lượng do còn chịu nhiều ảnh hưởng bởi tư tưởng xã hội chủ nghĩa không tưởng. Trước tình huống đó, năm 1847, Ph.Ăngghen được Liên đoàn ủy thác soạn thảo cuốn cẩm nang *Những nguyên lý của chủ nghĩa cộng sản*.

Cuốn cẩm nang này được xem là bản dự thảo, đặt tiền đề cho sự ra đời của *Tuyên ngôn của Đảng cộng sản* (năm 1848), bởi trong đó chứa đựng những quan điểm cơ bản về chủ nghĩa cộng sản; giai cấp vô sản và tổ chức cộng sản của giai cấp công nhân; những phân tích về các cuộc cách mạng công nghiệp, nhất là đánh giá vai trò của nền đại công nghiệp tư bản chủ nghĩa; những dự báo khoa học về sự ra đời tất yếu của chế độ xã hội mới thay thế cho chế độ tư bản chủ nghĩa... Tất cả những vấn đề trọng yếu này đã được Ph.Ăngghen trình bày một cách ngắn gọn, dễ hiểu và sáng rõ. Chính vì vậy, khi viết *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*, những nhà sáng lập ra chủ nghĩa Mác đã sử dụng nhiều luận điểm nêu ra trong *Những nguyên lý của chủ nghĩa cộng sản*².

2. Ph.Ăngghen cùng C.Mác viết *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*

Trước *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*, trong các tác phẩm đầu tay của mình như: *Lược thảo phê phán khoa kinh tế chính trị* (năm 1843); *Tình cảnh của giai cấp lao động ở Anh* (năm 1845) và một số bài viết về kinh tế, chính trị, xã hội của xã hội nước Anh tư

bản chủ nghĩa với nền đại công nghiệp đã phát triển vào giữa thế kỷ XIX..., Ph.Ăngghen đã tiếp cận dưới góc độ *kinh tế chính trị học* để truy tìm nguyên nhân sâu xa của những tệ nạn xã hội, tình cảnh bị áp bức cùng cực của giai cấp công nhân. Với cách tiếp cận đúng đắn đó, ông đã phát hiện ra nguyên nhân căn cốt chính là *chế độ sở hữu tư nhân tư bản chủ nghĩa*. Đồng thời, nhờ trực tiếp tiếp xúc và tham gia vào phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân, Ph.Ăngghen đã nhận thấy sức mạnh to lớn, tiềm tàng trong giai cấp này. Từ đó, ông đã *dự cảm* được vai trò lịch sử của giai cấp công nhân trong cuộc đấu tranh vì mục tiêu xóa bỏ chế độ sở hữu tư nhân tư bản chủ nghĩa, xóa bỏ trật tự hiện tồn, phủ định chủ nghĩa tư bản để kiến tạo, xây dựng một xã hội tương lai mà ở đó mọi tình trạng áp bức, bóc lột đều bị xóa bỏ. Điều đáng chú ý là, chính từ những tác phẩm đầu tay của Ph.Ăngghen - như C.Mác nhận xét - đã tạo cảm hứng và gợi mở cho C.Mác một hướng nghiên cứu mới, đúng đắn về xã hội tư bản chủ nghĩa, đó là hướng nghiên cứu chuyển từ triết học và luật học sang nghiên cứu kinh tế chính trị học. Với hướng nghiên cứu mới này, C.Mác đã đi đến hai phát kiến vĩ đại: *Chủ nghĩa duy vật lịch sử và học thuyết giá trị thặng dư*. Sau này, V.I.Lênin cũng khẳng định, “mối quan hệ với Ăng-ghen đã thúc đẩy Mác bắt tay vào nghiên cứu chính trị kinh tế học, là khoa học trong đó những tác phẩm của Mác đã gây ra cả một cuộc cách mạng”³.

Tuy nhiên, những phát hiện của Ph.Ăngghen qua các tác phẩm đầu tay của ông mới chỉ là những *dự cảm* khoa học bởi ông chưa phát hiện ra những quy luật kinh tế - chính trị - xã hội chi phối những hiện tượng và quá trình xã hội mà ông dự báo. Chỉ

đến C.Mác, những quy luật đó mới được phát hiện, luận giải và được chứng minh một cách rõ ràng, triệt để.

Chính từ hướng tiếp cận kinh tế chính trị học, kiên định với phương pháp luận duy vật biện chứng và duy vật lịch sử, C.Mác và Ph.Ăngghen đã cùng viết *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản* - tác phẩm được hoàn tất vào cuối tháng Giêng và được xuất bản lần đầu tiên vào tháng Hai năm 1848 ở Pháp. *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản* là tác phẩm lý luận bất hủ, một đỉnh cao trong sự nghiệp vĩ đại của C.Mác và Ph.Ăngghen, đồng thời là một văn kiện ở tầm cương lĩnh, có giá trị lịch sử, tràn đầy sức sống thực tiễn và là bản khai sinh của chủ nghĩa xã hội khoa học. Sự ra đời của *Tuyên ngôn* đã đánh dấu sự hình thành về cơ bản chủ nghĩa Mác với tư cách là một học thuyết hoàn bị gồm ba bộ phận: 1) Triết học, 2) Kinh tế chính trị học, và 3) Chủ nghĩa xã hội khoa học.

Tuyên ngôn được xem là tác phẩm đánh dấu sự ra đời của chủ nghĩa xã hội khoa học bởi trong tác phẩm này, những nguyên lý cơ bản nhất của chủ nghĩa xã hội khoa học đã được trình bày và luận giải một cách rõ ràng, khoa học, cụ thể:

Thứ nhất, luận giải khoa học về tính tất yếu ra đời hình thái kinh tế - xã hội cộng sản chủ nghĩa thay thế cho hình thái kinh tế - xã hội tư bản chủ nghĩa.

Tuyên ngôn là lời tuyên bố về sự diệt vong không tránh khỏi của chủ nghĩa tư bản, đồng thời cũng khẳng định tất yếu ra đời hình thái kinh tế - xã hội cộng sản chủ nghĩa với hai giai đoạn: Chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản trên cơ sở tất yếu kinh tế quy định. Bằng phương pháp duy vật biện chứng về lịch sử, *Tuyên ngôn* đã luận giải rõ: Xã hội

loài người phát triển *theo quy luật lịch sử - tự nhiên* trải qua các hình thái kinh tế - xã hội từ thấp đến cao; sự biến đổi của các hình thái đó là do những thay đổi trong phương thức sản xuất qua các thời kỳ lịch sử quyết định. Trong *Tuyên ngôn*, C.Mác và Ph.Ăngghen khẳng định: “Giai cấp tư sản đã đóng một vai trò hết sức cách mạng trong lịch sử”²⁴, tuy nhiên, chính sự phát triển của phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa cũng chuẩn bị những yếu tố để “phủ định chính nó”. Từ đó, *Tuyên ngôn* rút ra kết luận: “Sự sụp đổ của giai cấp tư sản và thắng lợi của giai cấp vô sản đều là tất yếu như nhau”²⁵.

Thứ hai, phát hiện sứ mệnh lịch sử toàn thế giới của giai cấp công nhân.

Nguyên lý cơ bản xuyên suốt trở thành trục chính trong *Tuyên ngôn* là nguyên lý về sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân, cách mạng xã hội chủ nghĩa và giải phóng con người... Phủ định chủ nghĩa tư bản, xây dựng chủ nghĩa xã hội và chủ nghĩa cộng sản là sứ mệnh lịch sử thuộc về giai cấp công nhân hiện đại. “Trong tất cả các giai cấp hiện đang đối lập với giai cấp tư sản thì chỉ có giai cấp vô sản là giai cấp thực sự cách mạng”²⁶, vì họ gắn liền với sự phát triển không ngừng của sản xuất công nghiệp ngày càng hiện đại.

Trong *Tuyên ngôn*, những gợi ý quan trọng về cách mạng xã hội chủ nghĩa, về con đường và biện pháp để cải tạo xã hội cũ, xây dựng xã hội mới - xã hội xã hội chủ nghĩa và tiến tới chủ nghĩa cộng sản đã được C.Mác và Ph.Ăngghen trình bày một cách rõ ràng, khoa học. Đó là căn cứ lý luận để các đảng cộng sản có thể tham khảo và vận dụng phù hợp vào điều kiện cụ thể của nước mình. Mặt khác, bằng tư duy khách quan khoa học, các ông cũng nhấn mạnh: “Trong những nước

khác nhau, những biện pháp ấy dĩ nhiên sẽ khác nhau rất nhiều”⁷, do vậy, mỗi nước phải sáng suốt vận dụng; mọi sự rập khuôn, máy móc đều dẫn đến sai lầm nghiêm trọng, thậm chí đổ vỡ. Lịch sử phát triển của chủ nghĩa xã hội hiện thực thế giới hơn một thế kỷ qua là minh chứng sống động cho những tiên đoán của C.Mác và Ph.Ăngghen về vấn đề này.

Thứ ba, những nguyên lý về giải quyết vấn đề giai cấp, dân tộc, chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân.

Đây là những vấn đề chính trị - xã hội cơ bản của chủ nghĩa xã hội khoa học đã được C.Mác và Ph.Ăngghen luận giải rõ ràng trong *Tuyên ngôn*. Theo đó, giải quyết vấn đề dân tộc phải trên quan điểm giai cấp; cuộc đấu tranh giải phóng giai cấp phải gắn liền với cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Bởi vì, “Khi mà sự đối kháng giữa các giai cấp trong nội bộ dân tộc không còn nữa thì sự thù địch giữa các dân tộc cũng đồng thời mất theo”⁸. Mặt khác, cuộc đấu tranh của giai cấp công nhân ở mỗi nước, cũng như sự nghiệp giải phóng giai cấp, giải phóng con người chỉ giành được thắng lợi triệt để khi được đặt trong mối quan hệ quốc tế, hình thành chủ nghĩa quốc tế của giai cấp công nhân toàn thế giới. Chính vì lẽ đó, khẩu hiệu “VÔ SẢN TẤT CẢ CÁC NƯỚC, ĐOÀN KẾT LẠI!”⁹ trở thành lời hiệu triệu, là ngọn cờ của toàn bộ phong trào công nhân quốc tế, là biểu tượng cho sự thống nhất của giai cấp công nhân trên toàn thế giới và là nhân tố bảo đảm sự thắng lợi của họ trong việc thực hiện sứ mệnh lịch sử của mình.

Trong bối cảnh tình hình kinh tế, chính trị, xã hội thế giới đang biến động nhanh chóng, phức tạp hiện nay, sự điều chỉnh chính sách của các nước lớn và các trung tâm quyền lực

ngày càng quyết liệt gây ảnh hưởng sâu rộng đến trật tự và ổn định toàn cầu. Chiến tranh tàn khốc, tranh chấp tài nguyên, lãnh thổ; xung đột dân tộc, tôn giáo; chiến tranh thương mại; chủ nghĩa dân tộc cực đoan, chủ nghĩa cường quyền nước lớn... đang diễn ra gay gắt ở nhiều khu vực. Tình hình đó khiến cho việc giải quyết mối quan hệ giai cấp, dân tộc và quốc tế ở nhiều nơi trên thế giới hiện nay cần phải được tiếp tục nghiên cứu, vận dụng hết sức sáng tạo, không ngừng bổ sung, phát triển những tư tưởng của *Tuyên ngôn* cho phù hợp với bối cảnh mới. Một khi lợi ích quốc gia - dân tộc không được bảo đảm, bảo vệ thì lợi ích giai cấp, lợi ích quốc tế và mục tiêu chủ nghĩa xã hội cũng không thể thực hiện được.

Thứ tư, phê phán, đấu tranh bác bỏ những quan điểm sai trái, thù địch.

Trong *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*, C.Mác và Ph.Ăngghen đã phê phán các trào lưu xã hội chủ nghĩa không tưởng thế kỷ XIX, những tư tưởng phản động làm tổn hại phong trào công nhân. Trên tinh thần khách quan khoa học, *một mặt*, các ông khẳng định những giá trị của các trào lưu tư tưởng xã hội chủ nghĩa thế kỷ XIX; *mặt khác*, chỉ ra tính chất ảo tưởng phản khoa học của các trào lưu này. Từ đó, *Tuyên ngôn* đã xác định rõ thái độ, lập trường của những người cộng sản đối với các đảng đối lập, các thế lực phản động cầm quyền trong chủ nghĩa tư bản.

Thời đại ngày nay đã có rất nhiều thay đổi so với thế kỷ XIX, chủ nghĩa tư bản hiện đại đã và đang không ngừng điều chỉnh để tiếp tục phát triển. Chủ nghĩa xã hội hiện thực và phong trào cộng sản công nhân quốc tế cho dù có những bước thoái trào, khủng hoảng sau chấn động chính trị lớn nhất vào thập

niên 90 của thế kỷ XX... cũng đang từng bước tìm cách khắc phục những khuyết điểm, sai lầm để vượt qua. Một số nước còn lại vừa tiếp tục kiên định mục tiêu chủ nghĩa xã hội và đang nỗ lực vươn lên bảo vệ độc lập chủ quyền, tự chủ trong đường lối phát triển của mình; vừa khẳng định vị thế, uy tín quốc tế và vai trò trên trường quốc tế. Phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân và người lao động ở nhiều nước tư bản chủ nghĩa vì mục tiêu tiến bộ, đòi dân sinh, dân chủ, công bằng và chủ nghĩa xã hội vẫn tiếp tục diễn ra. Đó là những giá trị cốt lõi của chủ nghĩa xã hội khoa học đã và tiếp tục được *Tuyên ngôn* định hướng, soi đường, chỉ lối để đi đến mục tiêu.

3. Ph.Ăngghen tiếp tục bảo vệ, phát triển và truyền bá những tư tưởng cơ bản của *Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản* vào phong trào cộng sản và công nhân quốc tế sau khi C.Mác qua đời

Sau khi C.Mác qua đời, công hiến to lớn, không mệt mỏi của Ph.Ăngghen đối với phong trào cộng sản và công nhân quốc tế thông qua *Tuyên ngôn* được thể hiện ở những nội dung cơ bản sau:

*Thứ nhất, Ph.Ăngghen tiếp tục bảo vệ, khẳng định bản chất khoa học và cách mạng của *Tuyên ngôn*.*

Sau khi C.Mác mất (ngày 14-3-1883), những thế lực phản động ở châu Âu không ngừng tấn công *Tuyên ngôn* hòng phủ nhận nguyên lý cơ bản về sứ mệnh lịch sử toàn thế giới của giai cấp công nhân và quy luật đấu tranh cách mạng với âm mưu kìm hãm và làm suy yếu phong trào công nhân, xóa bỏ lý tưởng cộng sản chủ nghĩa. Trong bối cảnh đó, Ph.Ăngghen tiếp tục kiên cường đấu tranh không khoan nhượng để bảo vệ những tư tưởng cơ bản của *Tuyên ngôn*, cũng như bảo

vệ chủ nghĩa Mác thông qua việc viết *Lời tựa* cho các lần tái bản, cũng như qua các tác phẩm cuối đời. Trong *Lời tựa* viết trong lần tái bản *Tuyên ngôn* bằng tiếng Anh năm 1888, Ph.Ăngghen yêu cầu phải tôn trọng tính lịch sử của *Tuyên ngôn*, bởi đó là tác phẩm lịch sử mà các ông không có quyền chỉnh sửa, đồng thời nó cũng phản ánh hoàn toàn đúng đắn, chân thực cả một giai đoạn lịch sử thế kỷ XIX.

Đến năm 1893, khi viết *Lời tựa* cho lần xuất bản *Tuyên ngôn* bằng tiếng Italia, Ph.Ăngghen tiếp tục khẳng định bản chất khoa học và cách mạng, giá trị trường tồn của *Tuyên ngôn* đối với phong trào cách mạng thế giới. Ông chỉ rõ, Cách mạng 1848 đã dọn đường, chuẩn bị địa bàn cho cách mạng xã hội chủ nghĩa; đại công nghiệp đã tạo ra ở khắp nơi “một giai cấp vô sản đông đảo, đoàn kết chặt chẽ và mạnh; do đó, nó đã sinh ra, như “*Tuyên ngôn*” đã nói, những người đào huyệt chôn nó”¹⁰.

Bản chất khoa học và giá trị trường tồn của *Tuyên ngôn* được minh chứng bằng sức lan tỏa mang tầm quốc tế của nó đối với phong trào cộng sản thế giới. Trong *Lời tựa* viết cho bản tiếng Anh năm 1888, ông viết: “...lịch sử của “*Tuyên ngôn*” phản ánh khá rõ lịch sử của phong trào công nhân đương thời; hiện nay, hiển nhiên đó là tác phẩm phổ biến hơn cả, có tính chất quốc tế hơn cả trong tất cả các văn phẩm xã hội chủ nghĩa, đó là cương lĩnh được thừa nhận bởi hàng triệu công nhân từ Xi-bia đến Ca-li-phoóc-ni-a”¹¹.

Với tinh thần khách quan khoa học, Ph.Ăngghen vẫn đòi hỏi phải không ngừng điều chỉnh những chi tiết, bổ sung những dữ liệu mới cho *Tuyên ngôn* do hoàn cảnh lịch sử đã có những thay đổi. “Chính ngay

“Tuyên ngôn” cũng đã giải thích rõ rằng bất cứ ở đâu và bất cứ lúc nào, việc áp dụng những nguyên lý đó cũng phải tùy theo hoàn cảnh lịch sử đương thời”¹².

Tinh thần khách quan, khoa học của Ph.Ăngghen khi bảo vệ những tư tưởng cơ bản của *Tuyên ngôn* cũng như chủ nghĩa Mác chính là tấm gương sáng cho hậu thế hôm nay tiếp thu, kế thừa di sản lý luận mà C.Mác và Ph.Ăngghen để lại. Đó là tôn trọng lịch sử và không ngừng nghiên cứu tổng kết thực tiễn, khái quát, phát triển lý luận cho phù hợp với yêu cầu của thời đại mới. Bàn về vấn đề này, V.I.Lênin đã chỉ rõ: “Chúng ta không kỳ vọng rằng Mác hay những người theo chủ nghĩa Mác đều hiểu biết mọi mặt cụ thể của con đường tiến lên chủ nghĩa xã hội. Như thế sẽ là phi lý. Chúng ta chỉ biết phương hướng của con đường đó và những lực lượng giai cấp nào dẫn đến con đường đó; còn như về cụ thể và trên thực tế con đường đó ra sao, thì *kinh nghiệm của hàng triệu con người* sẽ chỉ rõ, khi họ bắt tay vào hành động”¹³.

Thứ hai, Ph.Ăngghen tiếp tục bổ sung, phát triển những nguyên lý của Tuyên ngôn cho phù hợp với điều kiện thực tiễn.

Mặc dù luôn khẳng định *Tuyên ngôn* là một tài liệu lịch sử mà các ông không có quyền sửa lại¹⁴, song Ph.Ăngghen cũng chỉ rõ cần điều chỉnh, bổ sung những chi tiết, những nhận thức do bối cảnh mới đã có nhiều thay đổi so với thời kỳ các ông viết *Tuyên ngôn*. Đó cũng chính là yêu cầu phát triển lý luận đặt ra, bởi bản chất của chủ nghĩa Mác là một học thuyết mở. Trên tinh thần khoa học đó, thông qua các *Lời tựa*, Ph.Ăngghen đã bổ sung phát triển một số vấn đề cơ bản như:

Một là, bằng nghiên cứu và tổng kết thực tiễn qua từng thời kỳ lịch sử, dựa vững chắc

trên lập trường duy vật biện chứng về lịch sử, thông qua các *Lời tựa*, Ph.Ăngghen đã phân tích một cách khách quan sự thăng trầm của *Tuyên ngôn* gắn với thực tiễn lịch sử xã hội, trong đó ông khẳng định sự phát triển mạnh mẽ của công nghiệp tư bản chủ nghĩa tiếp tục tạo ra những nhân tố phủ định chính nó mà *Tuyên ngôn* đã dự báo; đồng thời, tạo ra những điều kiện hiện thực cho sự phát triển không ngừng của phong trào công nhân thế giới so với thời kỳ mà các ông viết *Tuyên ngôn*.

Hai là, đề cập trực tiếp đến cuộc đấu tranh giành độc lập dân tộc của các dân tộc bị áp bức và phân tích làm rõ hơn luận điểm về mối quan hệ giữa độc lập dân tộc với hợp tác quốc tế thông qua trường hợp của Ba Lan, hay Italia bị xâm chiếm bởi thế lực bên ngoài vào thế kỷ XIX.

Khi viết *Lời tựa* cho lần xuất bản bằng tiếng Ba Lan năm 1892, Ph.Ăngghen chỉ rõ: “Chỉ có thể có được sự hợp tác quốc tế thành thực giữa các dân tộc châu Âu, khi nào mỗi dân tộc đó là người chủ tuyệt đối trong nhà mình”¹⁵. Luận điểm này được Ph.Ăngghen nhắc lại trong *Lời tựa* cho lần xuất bản bằng tiếng Italia năm 1893: “Không khôi phục lại độc lập và thống nhất cho từng dân tộc thì về phương diện quốc tế, không thể thực hiện được sự đoàn kết của giai cấp vô sản và sự hợp tác hòa bình và tự giác giữa các dân tộc đó để đạt tới những mục đích chung”¹⁶. Rõ ràng là, chỉ khi nền độc lập, tự chủ của mỗi dân tộc được bảo đảm thì sự hợp tác giữa các dân tộc mới bền vững và khi đó, khẩu hiệu “VÔ SẢN TẤT CẢ CÁC NƯỚC, ĐOÀN KẾT LẠI!” mà *Tuyên ngôn* nêu ra mới được thực hiện toàn diện và triệt để.

Ba là, Ph.Ăngghen đã thay C.Mác tiếp tục truyền bá những tư tưởng của *Tuyên ngôn*

vào phong trào công nhân; trực tiếp lãnh đạo phong trào đấu tranh cho sự thống nhất giai cấp công nhân về tư tưởng và tổ chức - đây là vấn đề mà Ph.Ăngghen đặc biệt quan tâm. Trong các *Lời tựa* và cho đến tận cuối đời, Ph.Ăngghen đã kiên quyết đấu tranh chống những khuynh hướng tư tưởng phản động, sai trái ảnh hưởng xấu đến phong trào công nhân, đấu tranh chống chủ nghĩa cải lương và chủ nghĩa vô chính phủ, khẳng định giá trị trường tồn của *Tuyên ngôn* và vị trí, vai trò quan trọng của chủ nghĩa Mác đối với phong trào công sản và công nhân trên toàn thế giới.

Thứ ba, mặc dù là người sơ thảo và là đồng tác giả của *Tuyên ngôn*, song với tất cả sự kính trọng dành cho C.Mác, trong *Lời tựa* viết cho bản tiếng Đức, xuất bản năm 1883 sau khi C.Mác mất, Ph.Ăngghen trước sau như một luôn khẳng định: Những luận điểm hạt nhân, những tư tưởng cơ bản của *Tuyên ngôn* hoàn toàn và tuyệt đối là của C.Mác¹⁷, và với sự khiêm nhường vô hạn, ông chỉ tự nhận “là một cây vĩ cầm thứ hai, bên cạnh Mác”¹⁸.

Tóm lại, những cống hiến vĩ đại của Ph.Ăngghen đối với *Tuyên ngôn của Đảng công sản* nói riêng, đối với học thuyết Mác

và phong trào công sản, công nhân quốc tế nói chung là vô cùng to lớn. Khẳng định những cống hiến vĩ đại của Ph.Ăngghen, V.I.Lênin viết: “Muốn đánh giá đúng đắn những quan điểm của Mác, tuyệt đối phải đọc những tác phẩm của người cùng tư tưởng và người cộng tác gần gũi nhất của Mác là *Phri-đrích Ăng-ghen*. Không thể nào hiểu được chủ nghĩa Mác và trình bày đầy đủ được chủ nghĩa Mác, nếu không chú ý đến *toàn bộ* những tác phẩm của Ăng-ghen”¹⁹.

Những vấn đề phân tích trên đây *một mặt* giúp làm rõ và tiếp tục khẳng định những cống hiến vĩ đại của Ph.Ăngghen đối với phong trào công sản và công nhân quốc tế thông qua tác phẩm *Tuyên ngôn của Đảng Công sản; mặt khác*, đòi hỏi trong bối cảnh mới hiện nay, những người công sản ở các nước phải không ngừng nghiên cứu, bổ sung, phát triển lý luận mới trên cơ sở tổng kết thực tiễn. Đây là cách bảo vệ tốt nhất di sản lý luận của C.Mác và Ph.Ăngghen nói riêng, chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh nói chung trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội Việt Nam khi bước vào kỷ nguyên mới ■

1, 4, 5, 6, 7, 8, 9 C.Mác và Ph.Ăngghen, *Toàn tập*, t.4, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 1995, tr.62, 599, 613, 610, 627, 624, 646.

2 Xem: C.Mác và Ph.Ăngghen, *Sđd*, t.4, tr.780.

3, 18 V.I.Lênin, *Toàn tập*, t.2, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2005, tr.9, 12.

10, 15, 16 C.Mác và Ph.Ăngghen, *Sđd*, t.22, tr.544, 415, 544.

11, 12 C.Mác và Ph.Ăngghen, *Sđd*, t.21, tr.522, 524.

13 V.I.Lênin, *Sđd*, t.34, tr.152-153.

14, 17 Xem: C.Mác và Ph.Ăngghen, *Sđd*, t.21, tr.525, 12.

19 V.I.Lênin, *Sđd*, t.26, tr.110.